INADERENȚA EVREILOR LA SPIRITUL ROMÂNESC [1])

S'au iscat în vara anului 1934, polemici şi discuţii critice în jurul d-lui Mihail Sebastian. Greşeală. Acest domn, pe numele cel adevărat Iosef Hechter, evreu din Brăila, exemplifică un caz personal. Atât numai. Restul interesează generalitatea problemei judaismului literar, nu faptul că un oarecare domn, fie el Mihail Sebastian sau Iosif Hechter a luat împărtăşanie pentru a se mântui de păcatul strămoşesc, dar s'a pomenit că la urmă înghite tot pastramă cuşer. De aceea, vedem că polemica angajată între Mircea Eliade şi G. Racoveanu priveşte problema mântuirii evreilor, nu a unui individ, şi că, cine discută această problemă trebue să ia, numaidecât, o atitudine pro sau contra. De aceea vedem, că d-l Nae Ionescu în prefaţa pe care a dat-o romanului *„De două mii de ani“*, nu d-lui Mihail Sebastian care la atingerea ei ar fi trebuit să-şi frigă mâinile, discută suferinţa efectivă a Israelului, nu calităţile romancierului şi duhul său creator. De-

1. Acest capitol a apărut în întregime, aşa cum se află, în revista *„Azi“*. An. III. Nr. 5. Noembrie 1934, sub titlul *„Iosif Hechter în cultura românească“*.

aceea vedem că discuţiile critice aprinse în jurul fenomenului ca atare, precizăm, a judaismului şi a antisemitismului, nu se referă la persoane cât mai mult şi cu deosebire, la atitudini, opinii şi probleme sociale. Aşa dar, Mihail Sebastian în această ciorovăială de idei, exemplifică un singur caz.

Meritul lui, incontestabil, este de a fi dat prilejul acestei bătălii, de a fi activat ca un germene insurect, ca un ferment al desordinei. A făcut ceea ce face fiecare evreu inteligent şi care ţine un condei în mână: provoacă.

Atât numai.

Nu sunt nici teolog, nici cleric.

In acest domeniu mă dau cu anticipaţie bătut. Pe alte argumente ne bizuim. Nu m'a poftit nimeni la polemica stârnită de Iosif Hechter şi Mircea Eliade. Dar sunt român, naţionalist, dintre puţinii cari sub un regim de teroare şi dictatură, camuflată de fardul democraţiei mai pot publica un articol, mai pot avea o opinie, neîngăduită prin definiţie la nicio publicaţie de stânga, şi care, până acum a scăpat prin stratagemă de foarfecele cenzurii.

In această calitate încerc să vorbesc, convins fiind, că întrunesc toate sufragiile prietenilor mei de idei din altă parte, care, au răsturnat o brazdă de pământ şi după rodirea bobului au pornit secerişul... In numele acestor oameni puşi sub *herem*, anonimi, care nu pot vorbi pentrucă teroarea îi înăbuşă, dar care au luat de mult o atitudine certă, definitivă, ireductibilă, încerc să vorbesc. Din acest punct de vedere, recunosc, sunt un privilegiat. Dacă aceşti oameni ar putea ei înşişi să-şi spue cuvântul; dacă presa s'ar deschide scrisului lor; dacă tribunele nu ar fi străjuite de jandarmi, dacă în sfârşit, timpul ar fi trecut mai repede pentru a curăţa terenul de ultimele baraje ale democraţiei, atunci, discuţia aceasta nu ar mai fi necesară. Lucrurile s'ar soluţiona dela sine, conflictele de idei ar căpăta o rezolvare imediată, impostorii, şovăelnice glorii de cafenea, şi-ar vedea zodia norocului spulberată într'un fum melancolic. Să nu ne înspăimânte faptul că Hechterii îşi pot număra cohortele de prieteni, că revistele le stau la îndemână.

Vremea este a lor, şi adevărul tot cu el este deocamdată. Dar mâine, când îi va cuprinde besna şi îngheţul, când nimeni nu le va sta scut, atunci cuvântul lor va fi rugă şi jălanie, iar adevărul dovedit minciună va fi răstignit. Existenţa literară a d-lui Mihail Sebastian este în funcţie de această stare de spirit.

Dacă ne orientăm spre dreapta şi naţionaliştii vor avea cuvânt, atunci, situaţia sa este periclitată, dacă ne aventurăm spre stânga, atunci ascensiunea lui Mihail Sebastian în olimpul gloriei literare va fi mai uşoară. Nu-l credem de puterea de muncă a rabinului Gaster şi nici de pătrunderea critică a lui Gherea.

Oricând se va ivi prilejul revizuirei valorilor şi a paşapoartelor, Mihail Sebastian va avea de trecut un penibil examen. Românii autentici, naţionalişti, îl vor repudia, iar evreii, conaţionalii săi, îl vor ţine în carantină ca pe un renegat. Dacă cineva va mai face *„pogorământ"*, aceasta va fi numai pentrucă simţământul umanitar presupune de multe ori milă şi iertăciune. Dar această situaţie este incompatibilă cu firea răsvrătită şi îngâmfată a lui Mihail Sebastian. Atunci, din nou va începe chinul peregrinărilor.

Cazul Mihail Sebastian pildueşte procesul judaismului. Este unul şi acelaşi. Discutându-l, nu facem altceva decât să invederăm posibilitatea unor concluzii generale. Am prevăzut acest lucru acum doi ani, cu prilejul unei polemici, şi am

arătat atunci, că evreul în literatură este invariabil acelaşi, că în manifestările sale intelectuale, estetice sau morale, stărue permanenţa rasei. Sunt câteva momente penibile în istoria culturei româneşti, când evreii au bătut la poarta integrării în patrimoniul nostru spiritual şi nu li s'a deschis. Din iniţiativa marelui Rege Carol I, s'a pornit *„Dicţionarul limbei române"* editat sub directa supraveghere a Academiei Române. Prin actul fundamental, semnat de Monarh, şi pare-se inspirat Hasdeu, sunt înlăturaţi dela orice fel de colaborare filologii români, să le zicem de naţionalitate evrei.

Pentrucă necunoaşterea limbii româneşti este esenţială evreilor. Pentrucă o limbă se trăeşte nu se învaţă, colaborarea evreilor la monumentul linguistic al culturei româneşti a fost înlăturată. Şi astfel s'a făcut, că d-l Ovid Densuşianu a refuzat colaborarea, pentrucă prietenul său A. I. Candrea, evreu de origină, nu a fost îngăduit.

Faptul eliminării s'a petrecut, şi nimeni nu a protestat, nici ieri, nici astăzi, şi fără îndoială nu va protesta nici mâine. Se dovedeşte astfel, că cultura românească poate trăi fără Şăineanu, fără Candrea, fără Ticktin, dar fără Hasdeu, Sextil Puşcariu, Al. Philippide şi N. Iorga nu! Nu pentrucă aceştia sunt români, pentrucă sunt creatori cu alte cuvinte, pentrucă creaţia lor este în funcţie de românitatea lor; dar pentrucă, în sfârşit, filologia nu este o ştiinţă care se ocupă cu rezolvarea problemelor de limbă, judecate ştiinţific în bibliotecă, ci este un receptacul al sensibilităţii, o zonă afectivă, organică, a vieţii intelectuale.

Dar cazul *„Manasse"?* Ronetti Roman, a vrut să fie scriitor român, şi a scris o piesă de teatru în care moare o generaţie de evrei, şi reînvie alta, dar în agonia ei scuipă venin şi svârle cu blesteme împotriva Românilor. Drama interioară

a lui Ronetti Roman, îngrijorarea lui de evreu dintr'un neam care i se părea că agonizează, l-a provocat să scrie o piesă de teatru cu tendinţe şi insinuări, în care se desbate la lumina zilei problema judaismului. Limba în care a fost scrisă *„Manasse"* aduce mărturia concludentă a incapacităţii literare a lui Ronetti Roman. Nu intrăm în detalii: *„Manasse"* a fost eliminat de pe scena teatrului Naţional, iar în critică şi-a aflat laudele lui... M. Dragomirescu, care este şi el antisemit...

* * *

Iosif Hechter cunoaşte istoria judaismului literar. Mai sunt şi alte cazuri. Unul chiar al său. Dar îl scutim deocamdată.

El însă provoacă. A ieşit cu bâta la drum, în întâmpinarea adversarilor. Le-a făgăduit o răfuială sdravănă la toţi în *„block"* (v. *„Vremea"*, 2 Sept. 1934).

Israele, Israele, de două mii de ani... poporul ales rătăceşte fără căpătâi şi suferă. De două mii de ani fiii tăi nu şi-au aflat încă locul pe acest pământ, pentrucă în toate părţile alte neamuri locuesc cu mai multe drepturi şi cu mai multă putere decât dânsul. De două mii de ani, nu a răsărit de nicăieri luceafărul izbăvirei tale. Un fiu din neamul tău, Israele, un evreu din ghetto-ul Brăilei, a ridicat sabia împotriva suferinţei tale şi tu n'ai făcut încă ce se cuvenea. De aici va începe răfuiala ta, Iosif Hechter. Căci într'adevăr, ce soartă tragică. Să debutezi în viaţă cu un scuipat svârlit în spate, *„Jidan fricos"!...* Să ajungi la Universitate student într'un cămin de evrei. Până la douăzeci de ani să trăeşti numai între evrei. Apoi, să te ridici prin sprijinul unui român, care repede ia o atitudine antisemită şi te aruncă peste bord. Să fii repudiat de toţi prietenii români, şi

să mărturiseşti în scris tragismul acestei existenţe precare sub semnătura proprie, fără să te gândeşti că destinul te urmăreşte implacabil, şi că într'o zi, dacă nu vei fi departe în Erez Israel, te va cuprinde îngheţul şi întunerecul. Iosif Hechter, crede-mă te compătimesc. Iţi meriţi soarta, deşi puteai avea alta mai bună...

* * *

Am cercetat toate cronicele literare, câte s'au scris despre romanul *„De două mii de ani"*, şi peste tot am aflat aceleaşi aprecieri, ca şi cum ochiul omenesc ar fi atât de obiectiv, încât, să vadă la fel ori de unde ar privi.

Nu mă surprinde. O bună parte din critica literară contimporană, a trecut de multă vreme de cealaltă parte a onestităţii. Dacă aceşti oameni, îi mărturisesc autorului atâta prietenie, şi pretind că-l cunosc în deajuns pentru a-l aprecia cum se cuvine, de ce nu l-au cercetat în operile anterioare? Autorul nu scrie de ieri de azi. A comis atâtea infracţiuni estetice şi ideologice, a lansat atâtea păreri exagerate, a scris foiletoane pentru prieteni şi cronici literare de complezenţă. Are idei, opinii, a luat atitudini şi a promovat polemici şi bătălii intelectuale. Autorul este *„cineva"*. Un domn. Nu ne gândim la formularea unui principiu, solidarizând într'o concepţie unitară toate manifestările critice, ideologice sau literare. Aceasta credem că se desprinde nătăgăduit din tot ce autorul a produs până acuma. Aceasta constitue o indicaţie certă pentru viitor, pentrucă însuşi el s'a solidarizat voit cu anumite idei, le-a infuzat în literatură, a făcut legământ de credinţă, şi nu se va lepăda de ele. De ce dar nu se ţine seamă de acest lucru? De ce dar aceşti oameni pretinşi *„obiectivi"* şi *„prieteni"* l-au depersonalizat pe autor

până a vedea în el altceva decât ceea ce este în realitate? Intr'un foileton intitulat *„Despre educaţia romancierului"* d-l M. S. a spus textual: *„Nu ştiu dacă există o vocaţie de romancier. Mai degrabă cred că nu. Romanul mi se pare a fi mai mult o problemă de atitudine, decât una de talent. El presupune o obişnuinţă de a crede şi de a înţelege"*. (*„Cuvântul"*, Sept. 1930). De ce dar se caută şi se descoperă vocaţia la un om care o renegă? De ce dar se insistă asupra talentului, când însuşi autorul, travestit în critic, nu-l preţueşte?

Când Mihail Sebastian, pare-se obsedat de această idee, ceea ce constitue un avatar al propriei sale incapacităţi, — revine de mai multe ori, stereotip, vrând parcă să generalizeze o tară personală pentru a-şi tămădui chinul singurătăţii sale. Căci, în *„România Literară"*, şi în alte părţi, reia ideia spunând: *„Un lung şir de oameni, ceea ce este singura condiţie a unui roman, toate celelalte (compoziţie, stil şi psihologie) fiind elemente de detaliu"*. De ce dar prietenii l-au depreciat într'atât de mult, încât au descoperit în *„De două mii de ani"*... talentul, vocaţia şi compoziţia unui autentic şi remarcabil romancier până la superlativ? Să ne înţelegem, acestea nu sunt fapte de detaliu, accesorii? De când s'a căscat acest hiatus între critic şi romancier? Nedumeririi noastre nu-i putem răspunde decât printr'o analiză cât mai complectă şi la lumina concepţiei adevărate a autorului. Căci dacă cercetăm romanul *„De două mii de ani"*... vedem că el pune indiscutabil o problemă de atitudine: *judaismul* şi *„pendantul"* său, *antisemitismul*. Toată lumea recunoaşte prezenţa permanentă a problemei judaismului în acest roman. Nu-i nevoie să argumentăm. Ba mai mult decât atât. Punerea şi rezolvarea acestei probleme, nu se face la întâmplare, într'o epocă de acalmie, când conflictele şi discuţia sunt lipsite de actualitate. Romanul

„De două mii de ani“, este ecoul mişcărilor naţionaliste cari au început în anul 1922, în luna Decembrie ziua 10, în Universitate, şi care continuă astăzi, printr'o indisolubilă încrângătură în idei şi în fapte, în acţiunea politică a dreptei revoluţionare. Iată motivul determinant. O replică pornită din cealaltă parte a baricadei. Personajele sunt reale, pot fi identificate oricând. Au o stare civilă verificabilă, au trăit şi trăesc încă, metamorfoza lor poate fi urmărită în timp, de asta nimeni nu se mai îndoeşte. Romanul este aşa dar trăit, este autobiografic, şi apare de multe ori ca un simplu jurnal, însemnări zilnice notate într'un caet. Nu putem contesta sinceritatea lor. Ele aduc dovada unui document omenesc, smuls dintr'o stare psihologică precară, şi care, nu găsea altă refulare decât în literatură.

Să ne ţinem aşa dar de mişcarea acestor oameni, de atitudinele, de ideile şi de stările lor psihologice, să căutăm peste tot interpretarea pe care le-o dă autorul, fără să alterăm nimic din substanţa romanului. Procedând astfel, vom ajunge la o concluzie cât mai apropiată de adevăr. Iată metoda noastră.

Iosif Hechter, personagiu central al romanului, în care identificăm pe Mihail Sebastian, este un evreu care aduce pe lume, în oraşul Brăila unde s'a născut, o dublă ereditate. După tată, Iosif Hechter îşi recunoaşte aderenţa de pământul natal: *„bunicul meu dinspre tată a fost şi el muncitor în port. Ea, mama mare a trăit cu Dunărea în faţă“* (pag. 78). Cercetând documentele stării civile, află că istoria a fost *„aliată cronicei mele de familie“*. Detaliu puţin important, deşi mai firesc ar fi fost să fie invers: cronica de familie să fie aliată istoriei... Străbunicul după tată, Mendel din Gropeni, *„care scriea şi vorbea româneşte“*, preferă totuşi să fugă la vârsta de 90 (!) de ani în

Erez Israel şi să moară singur în anul 1806 în exilul său voluntar. *„Fireşte, nu poate fi vorba de asimilări“*, constata câteva rânduri mai sus Iosif Hechter (pag. 81). Credem şi noi. Tatăl, barcagiu, căruţaş muncitor cu ziua, *„un om dela Dunăre“*, cetind *„şi el în serile de sărbătoare din nu ştiu ce cărţi ebraice“* (pag. 79) este înfăţişat după voinţa autorului, ca trăind în strânsă corelaţie cu realităţile pământului şi cu duritatea vieţei. Emancipat de pasiunea talmudistă şi pricepând oarecum surda *„neînţelegere dintre Dunăre şi ghettou“* (pag. 80). După mamă, ereditatea lui Iosif Hechter, îl leagă indisolubil de mediu, de ghettou. De acolo a *„ieşit familia mamei din ghetto. Bucovineni şi moldoveni din Nord, au fost cu toţii trăiţi în casă, la lumina lămpii, deasupra cărţilor. Au vieţuit mereu în jurul Sinagogilor“* (pag. 79). Pentru a nu pierde şirul, trebue să adăugăm că fenomenul migraţiei se observă şi în familia mamei nu numai a tatălui: un unchi care fuge la Viena după o femeie, şi altul plecă în America în 1900 (pag. 83). Le consemnăm fără alte comentarii, socotindu-le revelatoare pentru definirea rasei. Iată-l deci pe Iosif Hechter, la răspântia acestei eredităţi, cu o îndoită personalitate: deoparte criticist, talmudist, legat de ghettou şi de spiritul judaic habotnic şi exclusivist, sectar, ancorat în ereditatea maternă; iar pe de alta, realist, obişnuit să verifice şi să cântărească valorile locului natal, ale şesului dunărean, socotit ca o regiune morală, ca un post de control şi de judecată. (Pag. 348). Din dozarea variabilă, simultană sau succesivă a acestei duble eredităţi, vor reieşi atitudinele, ideile, cu un cuvânt caracterul lui Iosif Hechter.

A venit timpul să deschidem o acoladă şi să precizăm încă dela început. Romanul d-lui Mihail Sebastian înfăţişează două şiruri de oameni: evrei şi români. Ne ferim de vocabularul antropologic,

dar acceptăm înţelesul cuprinzător al termenului, nevoind să complicăm, ci dimpotrivă să simplificăm pe cât posibil înţelegerea. In copilărie, la Brăila, Iosif Hechter învaţă ce este spaima, şi creşte cu strigătul *„svârlit în urmă ca un scuipat: Jidan fricos“* (pag. 6).

Ajunge la Bucureşti, student în căminul Văcăreşti. Primul contact: *Marcel Winder* (evreu) îl opreşte să-i spună că l-au bătut. *„Era volubil, aproape vesel, oarecum superior“* (pag. 7). *Moritz Bercovici* (evreu) încearcă să explice cauzele prigoanei: *„De două mii de ani“...* La frizer, patronul (evreu) *„e contrariat“*, îl *„tunde* (pe Iosif Hechter) *în silă, fără entuziasm“* (pag. 13), pentrucă răspunde indiferent şi pretinde că n'a mâncat bătaie. Viky, vara căsătorită cu un evreu, se întoarce din „voiajul“ de nuntă, ca de obiceiu, însărcinată (pag. 13). La cantină, Iosif Hechter, mănâncă cu un rus care mirosea urât şi vorbea tare, şi cu o fată (ariancă) *„slabă cu mâinile jupuite şi cu buzele prost vopsite“* (pag. 17). La cămin cu el, 11 băeţi în odaie. Toţi evrei. *Sadigursky Liowa* (evreu, vecin de dreapta) *Ionel Bercovici* de stânga. Evreii mănâncă zilnic bătaie şi sunt solidari în suferinţa lor. Toţi reacţionează şi sunt solidari.

El, Iosif Hechter reflectează. Citez textual: *„Cordialitate evreiască pe care o urăsc. Mă tentează gândul de a repezi un cuvânt brutal la întâiul prilej, pentru ca să se ştie că aşa cum sunt ei între zece oameni, care mă cred „fratele lor de suferinţă“, eu sunt singur, absolut singur, definitiv singur“* (pag. 20-21).

Peste câteva zile, la Universitate, Iosif Hechter, fuge din calea antisemitului *Ştefaniu* (român). La cursul lui *Ghiţă Blidariu* (român). Caracterizare: *„Vorbea avântat, cu un accent de violenţă, care promitea o întorsătură bruscă în şirul argumentelor. Are asemenea efecte de cabotin inteligent“* (pag, 29). Este personajul cel mai stimat din roman...

Apoi, din nou la cămin. Iosif Hechter câştigă 216 lei la cărţi, şi îi dă, *„pe urmă pe toţii la damii“* (pag. 33). Mai de grabă o *luaii* la *labii* decât *dădeaii banii* la *damii...* Lectura lui Iosif Hechter: Descartes şi mai ales Montaigne, pentrucă *„cu atât mai pasionant cu atât el este mai libertin, sceptic şi artist şi eu sunt mai torturat“* (pag. 37). Torturat de ce? De dorinţa de a se *„detesta violent, fără nicio scuză, fără nicio înţelegere. Aş vrea să fiu 5 minute antisemit. Să simt în mine un duşman care trebue renegat“*. Iosif Hechter are accente de revoltă, reminiscenţe de brăilean, care ţin 5 minute, revine apoi după un timp. Dar numai atât. O stare temporară, nu permanentă.

Intâlnire cu *Perlea D. Ştefan* (român), care refuză prietenia. *„Avea în ochi ceva absurd, cutremurător“* (pag. 39).

La cursuri, Prof. *Marmolocea* (Plastara, român): *„Se vedea bine că era beat şi pe jumătate adormit“* (pag. 42).

Trecem la partea a doua a romanului. Aceeaşi atmosferă de viaţă studenţească între Universitate şi cămin. Apar pe rând: *Sami Winkler* (evreu, neavând altă preocupare decât sionismul); *S. T. Haim* (evreu) *„marxist violent în discuţie“* (pag. 55). De ce nu sorelian, sau bernsteinian sau prudhonian? Se cunoaşte corelaţia dintre marxism şi judaism; materialism, monism, mesianism. Intâlnirea cu *Abraham Sulitzer* (evreu) este revelatoare. *„Un Anatole France care vorbeşte idiş“* (pag. 125). Un negustor de cărţi evreeşti, stimabil, autoritar, bibliofil, talmudist, apologet al idişului, cu un cuvânt un reprezentant al culturii religioase ebraice. Dela el cumpără Iosif Hechter o biblie în idiş şi o istorie a lui Şapsazvi pe care o învaţă pe dinafară.

S'au scurs doi ani, din 1922 până la 1924, plini de mişcări studenţeşti antisemite. Şi au mai trecut

alţii, în care Iosif Hechter a învăţat architectura. Incetul cu încetul mediul evreesc pare că se risipeşte, personagiile dispar unul câte unul de pe arenă. Mai apar doar *Marga Stern* (evreică). *„Sunt zile în care o iubesc pe fata asta, se confesează Iosif Hechter“* (pag. 94—96). Dar neliniştit se întreabă: *„Să nu fie nimic judaic în această fată iubită, nicio tresărire, nicio încordare“...* (pag. 98).

Apoi, revine *Iobotinski*, naţionalist evreu, luptând prin conferinţe pentru cauza sionismului. Iosif Hechter nu-i împărtăşeşte ideile pentrucă el *„nu se pricepe în politica sionistă“* (pag. 109). Dar această discuţie între da şi nu, între evreul marxist, sionist, naţionalist sau revoluţionar continuă câteva pagini, un capitol, chiar mai multe.

Aceşti oameni, cu psihologia şi mai ales cu biologia lor, îi dau de gândit lui Iosif Hechter, îl nelinişteşc. Astfel, el se simte stingherit, că nu cunoaşte ebraica, şi află că această *„limbă se poate vorbi aşa, familiar, orăşeneşte“* (pag. 118). Şi toţi aceşti oameni, toţi aceşti evrei, în exclusivismul şi intransigenţa lor se caracterizează printr'un viciu comun: absolutul. Expresia este a autorului şi nu avem nimic împotriva ei, pentrucă însuşi Iosif Hechter suferă după propria lui mărturisire, de această sete de absolut. (pag. 21).

In partea a treia a romanului venim în contact mai intim cu cealaltă categorie de oameni: români. Fuseseră câţiva şi în prima, pe care i-am caracterizat cu vorbele proprii ale autorului. Mai întâi, *„Mircea Vierul, un cartezian rătăcit în Bucureşti“* (pag. 156). Şi Marin Dronţu (român), caracterizat prin: *„ciocoiu... grosolănia lui înadins afectată... eleganţa lui este mitocănia... extraordinarul lui prost gust“* etc. etc. (pag. 157—158).

Apoi, *Pierre Dogany* (evreu, după Mihail Sebastian evreu maghiar) pentru care autorul are stimă, afecţiune şi apropieri sufleteşti; Dogany vrea să fie maghiar dar ungurii îl înlătură din comunitatea lor biologică. In aceasta stă toată drama lui. Dar pe noi ne interesează rezultatul, putinţa de a fi altceva decât ceea ce este în realitate, şi prin aceasta cazul Pierre Dogany ar fi trebuit să fie simptomatic pentru Iosif Hechter. Dar evreul autohton nu învaţă nimic din această experienţă. *Arnold Max* (evreu), *Costaridi* (grec) şi *Radu Şiriu* (român) nu spun nimic.

Nu interesează.

Să continuăm redactarea repertoriului. Pârlea D. Ştefan (român) revoluţionar, un liric, cu simboluri, cu mituri, participând la mişcările antisemite, dintr'o vocaţie profesională de insurgent. Dar antisemit, ca şi Marin Dronţu, şi ambii români! Asta nu spune nimic? Vom vedea. Pârlea D. Ştefan reprezintă pentru Iosif Hechter singura dramă sinceră a antisemitismului: *(„un germene de răsturnare sinceră a lumii“)* (pag. 223). Restul sunt *„imbecili, scandalagii de profesie, agenţi provocatori, pierde-vară, gură-cască, brutalitate, prostie, intrigă“*.

Iată părerea lui Mihail Sebastian, alias Iosif Hechter, despre antisemitism, mărturisită la pag. 225. Nici nu se putea altfel. După atâtea renunţări, renegări şi desolidarizări cu suferinţa neamului său, de un minut, de o secundă, trecătoare, vine timpul ca să vorbească rasa, sângele, biologia, talmudul, ghetto-ul, şi Iosif Hechter nu se dă în lături. Repudiază total antisemitismul, ceea ce nu face niciun român, nici chiar prietenul lui intim Mircea Eliade, care i-a luat sincer şi pare-se desinteresat apărarea. Căci Mircea Eliade recunoaşte şi el o realitate faptică, istorică, universală, a antisemitismului, cu justificări care se ridică mult deasupra explicaţiei simpliste: *„huligani“!*

La Paris, peste câtva timp, prietenia cu *Maurice Buret*, student la medicină. Din nou prilej pentru

Iosif Hechter ca să-şi dea pe faţă convingerea, ca să se demasce evreu, invariabil şi permanent evreu, împotriva prietenilor săi care adoptă hotărît o atitudine de cealaltă parte a baricadei. Stimabil, fără îndoială, dar antisemit Maurice Buret este în primul rând, pentrucă nu acceptă *„tipurile de sensibilitate şi de psihologie judaică... pentrucă este hotărît un adversar al spiritului evreesc agitat, convulsiv, febril, care schimbă proporţiile lucrurilor, turbură simetria lor şi atacă realitatea lor“* (pag. 270). Incăodată conflict de psihologie, de idei, de atitudine, între doi oameni de rase diferite: Maurice Buret şi Iosif Hechter, căci primul spune textual: *„Inclinarea spre vis, pe care o lăudai la Chagall,* (pare-se Marcu Segal) *iată ce denunţ în primul rând“.* (Pag. 270). Iată aşa dar, că judaismul este detestat pretutindeni. La Paris sau la Bucureşti, Iosif Hechter întâlneşte aceiaşi tipi cu aceleaşi rezonanţe sufleteşti în faţa acestui fenomen. In linii generale reacţiunea este uniformă.

Dar ne apropiem de sfârşit. In partea a cincea, Iosif Hechter se reîntoarce în ţară. Işi regăseşte prietenii: pe S. T. Haim în primul rând. Apoi, pe ceilalţi români: Mircea Vieru şi Marin Dronţu, antisemiţi, cu toate că mişcările naţionaliste s'au anemiat. Chiar Ghiţă Blidaru, profesorul stimabil dela Universitate, este antisemit. Discuţiile cu el, trezesc resentimente, provoacă atitudini, conflicte de idei, şi Iosif Hechter suferă, se izolează şi caută resemnarea, pentrucă la fiecare pas întâmpină o desamăgire, o repudiere. *„Singurul om pe care l-am crezut cu desăvârşire incapabil de a fi antisemit era el, Mircea Vieru... Aşa dar şi el... A băgat de seamă tulburarea mea şi s'a grăbit să se explice“* (pag. 329). Singur, huluit, determinat de fatalitatea împrejurărilor care-l apasă cu blestemul de moarte, Iosif Hechter se reîntoarce către neamul său, către rasa de care se simte indisolubil legat.

Invadat de tristeţe, sfâşiat sufleteşte de inutilitatea peregrinărilor lui, Iosif Hechter, jidovul rătăcitor, înduioşat până la lacrimi, plânge şi printre lacrămile lui îngână: *„Sami Winkler aş vrea să învingă... pacea pe care fiecare o căutăm unde ne-a fost scris: S. T. Haim la Jilava, Abraham Sulitzer pe drumuri şi în cărţi, Arnold Max în poezie, eu pe şantier...“* (pag. 326). Durerea lui Iosif Hechter nu este o durere omenească, ci o durere etnică, biologică. El suferă din pricina semenilor săi care au provocat această suferinţă. Orice ar face Iosif Hechter, blestemul îl urmăreşte pretutindeni.

Antisemitismul este de esenţă judaică. Evreii l-au adus, şi-l întreţin cu provocările lor.

Intâlnirea cu Mircea Vieru îi dă prilejul lui Iosif Hechter să-şi precizeze concluziile. Antisemitismul este o realitate faptică, indiscutabilă. O recunoaşte toată lumea. Dar când această realitate îmbracă forma unui program politic, a unei teorii, a unei doctrine, atunci, pentru oameni inteligenţi, pentru cei raţionali, cari nu primesc o ideie *tale quale*, antisemitismul are nevoie de argumente: sociale, politice, economice, spirituale. Aceasta nu vrea să recunoască Iosif Hechter. Şi Iosif Hechter continuă să vorbească în contradictoriu cu Mircea Vieru. Astfel, zice el: *„Nu numai că antisemitismul mi se pare explicabil, dar evreii mi se par singurii vinovaţi. Esenţa antisemitismului... este pur şi simplu de esenţă metafizică. Există o obligaţie metafizică a evreului de a fi detestat. Aceasta este funcţia lui în lume“.* (Pag. 331). Ideia aceasta, revendicată de autor, exploatată în dialectica teologală a prefaţatorului, aparţine lui Bernard Lazare.

Dar destinul acesta, fatalitatea metafizică a suferinţii universale a evreului nu-l resemnează,—nici pe Iosif Hechter, nici pe ceilalţi evrei—nu-l umileşte, nu-l pocăeşte, îl face dimpotrivă irascibil,

revoltat, permanent subersiv, sectar, exclusivist, solidar cu ai săi, în sfârşit, apocaliptic şi mesianic. S'au făcut câteva încercări de a extermina pe evrei. Istoria cunoaşte prigoniri oficiale, progromuri în masă, dar nu s'a ajuns niciodată la un rezultat definitiv. Roma veche, Spania, Rusia modernă, Arabia, Palestina chiar, cunosc măcelăria antisemită. Ultima formă a antisemitismului, naţional-socialismul german, este încă în plină desvoltare. Să văd rezultatele. In faţa acestei condamnări irevocabile, Iosif Hechter nu recunoaşte decât două alternative.

Prima: *„Individual, fiecare evreu se poate întreba cu panică ce are de făcut. Să fugă, să moară, să se sinucidă, sau să se boteze"*. (Pag. 332).

A doua: *„Colectiv, nu există decât o singură cale. Aşteptarea, supunerea la destin... reintrarea în biologie"*. (Pag. 332).

Tertium non datur.

Iosif Hechter, Iosif Hechter, n'ai vrut să fugi, nici să mori, nici să te sinucizi, nici să te botezi, ai refuzat un angajament personal şi nu-ţi mai rămâne, după propria ta convingere, decât să te reîntorci în biologie, să intri din nou în colectivitate, să suferi alăturea şi pentru păcatele poporului tău, şi să-ţi urmezi destinul mai departe. Te-ai îndârjit şi te-ai ridicat vehement, dar temporar, ca de paradă, împotriva neamului tău, dar ai rămas singur. Te-ai apropiat de români, dar toţi s'au dovedit antisemiţi. Chiar profesorul tău, maestrul Ghiţă Blidaru, în prefaţa cărţii tale îţi spune categoric: *„Iosif Hechter, tu nu simţi că te cuprinde frigul şi întunerecul?"* (Pag. XXII).

Iţi reaminteşti, Iosif Hechter, o zi friguroasă din toamna anului 1933... Naţionalismul bătea pasul marşului de atac. Câteva gazete dăduseră semnalul de alarmă. Evreii intraseră în panică. Nu ştiu pentru ce, căci mişcarea nu era îndreptată numai

împotriva lor, ci pentru rectificarea unei vieţi istorice, şi pentru ridicarea unui nou stat românesc. Un director de gazetă, şi-a chemat redactorii evrei şi români şi cinstit le-a spus: *„Ziarul nostru a luat o anumită atitudine, cine înţelege să rămâie să-şi facă bine socotelile"*. Românii nu au avut nimic împotrivă. Au rămas şi au trecut pe baricade. Dar tu, Iosef Hechter şi camarazii tăi din acelaşi neam nu v'aţi simţit pălmuiţi? Cum aţi putut voi rămâne, sfidând cel mai elementar sentiment de demnitate omenească în redacţia unui ziar care publică zilnic articole împotriva voastră? Eşti un renegat Iosif Hechter? Nu? N'ai simţit că blestemul din Sinagogi se îndreaptă şi împotriva ta? N'ai bănuit tu atunci că ai devenit inutil şi periculos chiar? Şi că profesorul care la Brăila, cu 8 ani mai înainte îţi scrisese pe teza de bacalaureat: *„Acesta este sau un geniu sau un prost"*, se leapădă de tine şi nu te mai cunoaşte? Şi tu ai perseverat, i-ai cerut o prefaţă, un răvaş de înmormântare. Eşti poate mazochist, Iosif Hechter, îţi place suferinţa şi umilinţa pentrucă astfel te apropii şi te integrezi în biologia neamului tău. Concomitent cu aceasta, Ion Mihalache, preşedintele partidului Naţional-ţărănesc purifica redacţia ziarului *„Dreptatea"* de ziariştii evrei şi-i înlocuia pe toţi cu români: Ilariu Dobridor, Petre Pandrea, Dem Botez. Era această hotărîre un ecou al vremurilor sau o atitudine izvorîtă dintr'o convingere? Inclinăm pentru prima presupunere. Fapt este însă că purificarea redacţiei ziarului „Dreptatea", atât de simptomatică, nu a stârnit niciun protest. Ion Mihalache gospodarul, era la el acasă şi îşi rânduia treburile cu oamenii din satul său.

Iată dar că neîncrederea şi bănuiala faţă de evrei pluteşte în aer. Dacă această temere se numeşte antisemitism, şi se întoarce din simplă

necesitate socială în eliminare sistematică, vina este tot a evreilor. Protestele lor sunt la origina tuturor contra-atacurilor. Enorma publicitate dată de presa democrată scrisă de numeroşi evrei, mişcărilor antisemite, a creat condiţiunile prielnice pentru lărgirea fenomenului în cadre cât mai mari. Evreii se simt nedreptăţiţi şi protestează, iată origina antisemitismului. Protestul lor este o provocare însoţită întotdeauna de proteste jignitoare. Iată climatul moral al violenţei antisemite: violenţa provocătoare a evreilor. Faptul că o naţiune este solidară cu ea însăşi, neglijând pe reprezentanţii celorlalte naţiuni, îi jigneşte. De ce nimeni nu se supără pe solidaritatea evreiască când aceasta nu impietează asupra societăţii în care trăiesc? In toate întreprinderile conduse de evrei, procentul conaţionalilor lor este sdrobitor. *„Banca Moldovei"*, *Galeriile Lafayette"*, etc. De ce dar evreii protestează împotriva lui numerus clausus? Numerus clausus pentru români se aplică în toate întreprinderile evreeşti. Evreii creează, şi întreţin, aşa dar, condiţiunile de existenţă ale antisemitismului. Nu prezenţa lor provoacă, ci atitudinea lor. Faptul că în literatura românească năzueşte la un loc de cinste F. Aderca, Camil Baltazar şi Ilarie Voronca nu are nicio însemnătate. Dar pornografiile lui F. Aderca, limba barbară a lui Camil Baltazar şi exhibiţionismul lui Ilarie Voronca, care contrastează violent cu armonia şi echilibrul spiritului localnic, cată să fie repudiat. Evreii sunt promotorii ideilor de împrumut: socialişti sau democraţi în politică; avangardişti şi iubitori de scandal în literatură; raţionalişti în filosofie. Nu recunosc valabilitatea şi nu respectă disciplinele intelectuale, istorice, naţionale, cu un cuvânt, clasice, autohtone. Spiritul criticist al evreilor este notoriu.

Ei discută, comentează şi depreciază orice idee. Au un rol eminamente distructiv.

Teza lui Bernard Lazare capătă astfel o confirmare universală şi permanentă. Sursa de informaţie a evreilor o constitue confesiunile şi scrierile judaice. Nu voiu vorbi aici nici despre manuscrisul lui Sergiu Nilus şi nici despre Cartea Cahalului. Ne vom folosi de autorii evrei, de aceia care reprezintă o atitudine unanimă, o părere oficială, în sfârşit, de acei acreditaţi de evrei: Théodore Reinach şi Bernard Lazare.

„Spiritul evreului este produsul istoriei sale, spune Théodore Reinach. Caracterul şi inteligenţa evreului modern sunt produsul factorilor următori: 1. Biblia, Thora şi profeţii... Spiritul profetic şi mesianic este una din formele spiritului revoluţionar al evreilor. 2. Educaţiei talmudice, fie a generaţiei de azi, fie a celei de ieri, aparţine remarcabila desvoltare a facultăţilor mnemonice şi dialectice ale evreilor, rara lor putere de abstracţiune... 3. Persecuţiile prelungite au lăsat urme în supleţa, în cosmopolitismul care se adaptează de minune condiţiunilor de existenţă cele mai variate... Servilitatea aparentă a unor evrei, este de altfel perfect compatibilă cu un mare fond de orgoliu, în acelaşi timp individual şi raţional... 4. Ocupaţiunile interzise, explică puţina aptitudine pentru anumite profesiuni... 5. Practica exclusivă, la fel impusă a comerţului, explică frequenţa defectelor pe care le aduce: îngâmfarea, gustul nemăsurat pentru deboşerie, fineţea degenerată în duplicitate, făcându-l să creadă că totul este de vânzare şi că legitim este a cumpăra orice". [1])

Iată concentrată în câteva rânduri numai, şi

1. Vezi art. *„Juifs"* de Théodore Reinach în *„La grande Enclyopédie"* XXI pag. 273.

sistematizată, architectura spiritului evreesc modern. Théodore Reinach deschide, cu cheia acestei cercetări obiective, enigma spiritului judaic. Nu se mai pot adăoga decât amănunte complimentare. De altfel, nimeni nu are pretenţia de a spune ceva mai mult, pentrucă tot ce s'ar putea adăoga se cuprinde embrionar în aceste constatări esenţiale. Antisemiţii şi filosemiţii dacă n'au căzut niciodată de acord asupra argumentelor întrebuinţate şi-au recunoscut unitatea izvoarelor de inspiraţie. Nu s'au înţeles asupra rezultatelor practice, nu asupra dialecticei.

„Evreul, — spune Bernard Lazare, — este un tip confesional; astfel cum îl întâlnim, Legea şi Talmudul l-aŭ făcut; mai puternic decât sângele şi variaţiunile climaterice, el a desvoltat în ei caractere, pe care imitaţia şi hereditatea le-au perpetuat". [1]) Principial, cauzele antisemitismului sunt aceleaşi pretutindeni. Pentrucă evreul este un fenomen universal, pentrucă psihologia lui etnică se poate defini peste tot cu aceleaşi cuvinte, antisemitismul este o acţiune uniformă. Iată argumentele lui Bernard Lazare: „Peste tot ei vroiau să rămâie evrei, şi peste tot ei obţineau privilegii care le îngăduiau să fundeze un stat în stat..." (vol. I, pag. 48).

„Pentru ce este evreul insociabil?", se întreabă Bernard Lazare. „Pentrucă este exclusiv, şi exclusivismul este în acelaşi timp politic şi religios, sau mai bine zis, el depinde de cultul său politico-religios şi de legea lui". (I. pag. 44). La talmudişti, acest sentiment de exaltare a exclusivismului, este paroxistic. De aceea, putem spune că în măsura în care evreii se ţin mai mult de comentariul legilor sfinte, exclusivismul lor creşte.

2. V. Bernard Lazare: „*L'Antisémitisme*", Ed. Rion Cres. 1934. pag. 123. vol. II.

„Peste tot ei vor să rămâie evrei, şi peste tot ei obţin privilegii, care le îngădue să formeze un stat în stat... Prin urmare ataşarea Israelului la legea sa, a fost una dintre cauzele prime ale reprobării sale, fie că după aceasta el a recoltat beneficii şi avantaje susceptibile de a provoca invidia, fie că încrezător în perfecţiunea Thorei el se considera deasupra şi în afara celorlalte popoare". (I pag. 49). Bernard Lazare află cauzele antisemitismului în condiţiile de viaţă socială ale evreilor impuse de legile religioase. Faptul în sine nu este prea grav, pentrucă exclusivismul evreilor nu justifică numaidecât o acţiune netă, ireductibilă, antisemită. Evreii năzuesc în artă, în literatură, în politică în virtutea acestor legi.

Spiritul evreesc creator nu se alterează nici în opera de artă, nici în cea literară. El păstrează indestructibile aderenţe etnice. Această etnicitate exagerată, defineşte însă o poziţie potrivnică. De aici conflictul dintre valorile judaice şi cele greco-latine. O privire retrospectivă ne edifică complect.

Evreii descind în gândirea filosofică prin alexandrinismul decadent, care precede prăbuşirea imperiului Roman şi încearcă să perimeze spiritualitatea elenă, într'un moment în care, lumea greco-romană atinsese paroxismul în domeniul valorii etice, filosofice sau juridice, şi tocmai pentru acest motiv, edificiul social avea o valoare pragmatică, intervine spiritul judaic, care adăogat judaismului religios şi creştinismului primitiv, controversează raporturile de armonie şi echilibru. Nu vom contesta caracterul anarhic şi oarecum judaic al creştinismului primitiv. Prăbuşirea lumei vechi, marchează şi piatra de hotar a infiltraţiei semite în gândirea europeană.

In locul politeismului concret, se insinuiază în teosofie psihoza misterică, — orfismul, — acesta

atrăgând după sine deprecierea raţiunii aristotelice şi înlocuind-o cu perspectiva nebuloasă a intuiţiunii mistice, ştirbeşte raţiunea naturală. In artă, clasicismul proporţionat şi simetric este substituit de sensualismul deşănţat şi libidinos. Prin intermediul lui Philon, singurul filosof evreu al antichităţii, şi care parvenise să-şi adune prozeliţi în mozaicul etnic al Alexandriei, — locul de refugiu al estropiaţilor Orientului, — începe să se actualizeze în spiritualitatea europeană, antagonismul dintre valorile greco-romane şi valorile judaice. Trecînd peste contribuţia lui Maimonides pe care o socotim nulă, în ceea ce priveşte concilierea gândirei aristotelice cu scolastica, — merit care revine în întregime lui Averoes, — reţinem filosofia lui Spinoza, caracterizată printr'un raţionalism abstract, contopit cu un monism nominalist, şi care vădeşte incontestabile influenţe semite şi afinităţi psihologice cu judaismul egalitar.

Concepţia despre lume şi viaţă, toată această metafizică etnică a evreilor, o regăsim manifestându-se în filosofie, artă sau literatură, având un caracter specific. Când Renan a încercat să stabilească contribuţia popoarelor semitice la istoria civilizaţiei, a fost izbit nu numai de contrastul de esenţă dintre valorile indo-europene şi judaice, dar tot odată şi de pauperismul acestora din urmă. Pe câtă vreme spiritul practic al Romanilor încetăţenise ideia necesităţii unui Stat organizat şi ierarhizat, evreii răspândiţi în mijlocul celorlalte popoare, deveneau duşmanii concepţiei de Stat. Vicisitudinile istoriei şi psihologia biblică au creat din evreu un tip prin excelenţă individualist.

Să transpunem acest caracter subiectiv în domeniul manifestărilor spirituale, în artă sau literatură, şi vom constata că muzica şi poezia

lirică oferă cel mai prielnic teren de desvoltare a individualismului. De aceea Offenbach, excelează în viziuni personale şi înflorituri fanteziste, iar Halévy însinuiază în *„Ebreea“* procesul milenar al tendenţionalismului semitic. Pentru aceleaşi motive, neputându-se ridica până la o atitudine obiectivă, evreii n'au creat nici dramă, nici epopee, căci rămâne un lucru bine stabilit, că geniul etnic creator al evreilor, nu se poate închega într'o operă colectivă şi unitară, ci numai se răsvrăteşte incoherent prin exaltări personale.

Nici unde şi nici când evreii nu s'au integrat în curentul tradiţional al clasicismului literar, contopindu-se cu idealul şi specificul esteticei naturale. Deobicei evreii au desvoltat în literatură ingeniozitatea personală şi subiectivismul deşănţat şi anarhic, al unui idealism egoist, falsificat de mistica etnică. Literatura contimporană ne oferă câteva exemple concludente. Priviţi la literatura lui Marcel Proust. Opera acestui scriitor de incontestabil talent, este atmosferizată de psihologia judaică. Avatarele memoriei ereditare, seria nesfârşită a ascendenţilor după mamă, au vorbit în opera lui literară. Marcel Proust se foloseşte de durata bergsoniană pentru a da afacerii Dreyfus o amplitudine şi o adâncime literară. *„Această crudă apreciere a oamenilor şi a vieţii“*, după cum se pronunţă Henri Massis, are un corelat metafizic şi nihilist, împrumutat din filosofia bergsoniană.

Pentru a complecta cadrul acestor exemple fugitive, să ne oprim la evreii din literatura noastră. Poezia lui Ilarie Voronca, fie că o numim ultramodernistă, sau după capriciile critice, *„pură“* sau *„abstractă“* nu este altceva decât un joc desordonat de cuvinte şi imagini care ultragiază simţul literar şi desorientează complect pe cititor. Ilarie Voronca închide poezia în temniţa inintelegibilu-

lui. Elucubraţii fanteziste, izvorîte dintr'o credinţă morbidă de interpretare semiconştientă a realităţii. Muzeul teratologic de curiozităţi estetico-literare poate fi complectat cu Stephan Roll, şi *ejusdem farinae*. Prozeliţii lui Tristan Tzara navighează cu pânzele în vânt, pe apele nebuniei.

In aceeaşi categorie poate fi înglobat Felix Aderca, fericitul Augustin al proceselor de pornografie, purtat în ritmul de saxofon al criticului E. Lovinescu. Elementele judaice în literatura lui F. Aderca au fost subliniate la timp (v. Al. O. Teodoreanu). Unii critici s'au agăţat feciorelnic de inteligenţa discontinuă a autorului de cărţi condamnate ambalajului comestibil, alţii şi-au îngăduit divagaţii riscate pe seama unei presupuse gimnastici intelectuale. Deopotrivă M. Dragomirescu, Cezar Petrescu, Al. Bădăuţă şi chiar E. Lovinescu au recunoscut artificialismul şi vulgaritatea lui F. Aderca. Nimeni însă nu i-a disecat mai amănunţit tainele sufleteşti, n'a făcut incursiuni în viaţa interioară a scriitorului, şi chiar în viaţa lui privată... In realitate, literatura lui F. Aderca conţine tot atâtea elemente de psihologie judaică ca şi poezia lui Ilarie Voronca. Ahtiat după noutăţi de importaţiune străină, *„îndrăzneţul"* prozelit al d-lui E. Lovinescu, se agaţă cu un entuziasm donquijotesc de orice speculaţie susceptibilă de a fi luată drept contribuţie originală, ceea ce demască o nelinişte interioară cu afinităţi de ghetto natal. In poezie, F. Aderca a încercat să simuleze un simbolism ratat. In politică a flusturat steagul roşu pe baricadele bolşevice, iar în literatură a scris romane din bucăţi, cu o incoherenţă desordonată care denotă un fond sufletesc bizar, chinuit de cel mai anarhic exhibiţionism. Obsesii maniacale de sexualism pervertit, alternând cu resemnări de inutilitate virilă, îl torturează până la auto-flagelare. In acest sens, F. Aderca este un răsvrătit împotriva firii, împotriva sa însăşi chiar. Il revăd, urcând sobru şi estompat, în confortul util al ascensorului, etajele clădirii din str. Luterană 6. Priveşte crunt şi este de o amabilitate artificială care jigneşte şi întunecă. Vorbeşte despre sine cu o indiferenţă simulată şi despre alţii cu competenţa *„criticului"*, anexat la remorca d-lui Tudor Arghezi.

In literatura contimporană, alăturea de F. Aderca, strălucesc în rozeola eruptivă a reclamei reciproce Camil Baltazar, Sergiu Dan, H. Sanielevici, Barbu Lăzăreanu şi mezinul cel mai scandalagiu dintre toţi Mihail Sebastian. Chiar E. Lovinescu, care mărturiseşte *„prieteniile mele cele mai solide au fost totuşi cu Evreii"*, constată că „scriitorii noştri Evrei pot întrebuinţa cea mai autentică limbă cronicărească, adevăratul spirit semitic se manifestează însă prin revoluţionarism, prin avangardism, indisciplină şi egalitarism". [1]) Pe cine vrea oare să ne dea de exemplu d-l E. Lovinescu? Pe C. Dobrogeanu Gherea? Criticul de disciplină marxistă are nenumărate greşeli de limbă... Stern, traducătorul lui Shakespeare în româneşte? A se vedea criticile lui Al. D. Xenopol şi I. Botez publicate chiar în *„Viaţa Românească"*. Până acum nu s'a ivit încă scriitorul sau poetul evreu care să întrebuinţeze o impecabilă limbă românească. Paginile de antologie nu-i pot cuprinde.

Vina nu este a noastră, ci a lor. Scriitorii evrei nu sunt lipsiţi de talent şi nici de inteligenţă. Dar o inteligenţă de suprafaţă care prinde lucrurile în aspectul lor imediat, practic, utilitar şi realist. Nu le pătrunde în adâncime şi nici nu le scormoneşte imanenţa. Evreii pot fi oameni culţi, (Gaster, Gherea, Fundoianu), intelectuali,

1. V. E. Lovinescu: *„Memorii"* II pag. 145-147.

profesori, actori, (De Max, Yonnel), executori şi întreprinzători. Creatori niciodată, sau mai bine zis, nu pot fi creatori decât pe cealaltă pantă: a spiritului judaic. O creaţie unilaterală, răzvrătitoare, destructivă, smulsă din contingenţa cosmică şi svârlită desperat pe culmile anarhiei. Evreii privesc spre cer cum noi privim spre pământ. Privirea lor oftalmică se pierde visătoare în adâncul văzduhului după cum a noastră pătrunde în relieful dur şi palpabil al naturii.

Evreii se află la antipodul clasicismului. Evreul se caracterizează printr'o permanentă deviere dela realităţile sociale şi concrete. El trăeşte în absolut muncit de ideia unei prăbuşiri mesianice. El aşteaptă ceva; de aceea este răsvrătit, pentrucă nerăbdarea îl îndeamnă să precipite sfârşitul. El este profetic, avangardist, promotor şi hipertrofiat. Există prin urmare un spirit evreesc care ne jenează, care ne turbură ritmul natural al vieţii.

Suntem împotriva judaismului întrucât psihologia lui crează o stare de spirit refractară naţionalismului. Suntem împotriva judaismului ca concepţie etică, filosofică sau sociologică, întrucât suntem şi împotriva democraţiei, a individualismului şi a monismului materialist în genere. Dar, ni se va răspunde: Descartes, Rousseau, Luther, nu sunt evrei şi nici Kant sau Lenin. Dar Spinoza a fost evreu. Multe pasagii din *„Tratatul teologico-politic“* şi din *„Contractul social“* al lui Rousseau au fost puse pe două coloane. Apropierile merg până la suprapunere. Karl Marx a fost evreu, şi el contează în dialectica materialistă a socialismului mai mult decât Engels, Proudhon sau G. Sorel. Trotzky a fost evreu. El reprezintă neastâmpărul satanic al insurecţiei permanente, revoluţia jidovului rătăcitor concepută ca o raţiune de a fi a geniului judaic. Lenin este strateg.

Organizatorul revoluţiei ca şi Stalin. Deosebirea este adâncă. Evreii în toate manifestările lor spirituale, nu s'au îndepărtat de spiritul critic al Talmudului, dela profetismul biblic şi dela materialismul vieţii sociale. In politică evreii sunt comunişti, socialişti sau democraţi.

Poporul egalitar nu cunoaşte ierarhia socială, disciplina şi ordinea. „Idealul lor nefiind la fel cu al acelora care se mulţumesc cu speranţa, — spune Bernard Lazare, — ei nu puteau niciodată mângâia ambiţiunile lor cu visuri şi fantome. Ei se cred îndreptăţiţi de a cere satisfacţiuni imediate şi nicidecum făgădueli îndepărtate. De aici această agitaţie permanentă a evreilor, care se manifestă nu numai în profetism, în mesianism şi în creştinism, care a fost supremul rezultat, chiar dela răspândirea lor, şi în forme individuale. Cauzele care au făcut să se nască această agitaţie, sunt cauze interne, cu alte cuvinte, ele fiind de însăşi esenţa spiritului judaic“ [1]). Egalitarismul judaic este un fenomen permanent şi universal. Excepţiile sunt neînsemnate. Descartes, Rousseau, Kant, nu au fost evrei, dar ei reprezintă excepţiile valorilor greco-latine, cu un cuvânt europene, care sunt potrivnice revoluţionarismului judaic.

Intre Spinoza, Karl Marx, Trotzky şi E. Durkheim sunt incontestabile afinităţi de gândire. Lordul Beaconsfield, G. Brandès, Max Nordau, Gambetta se apropie de linia aceleiaşi psihologii etnice. E. Haeckel este monist, Karl Marx materialist, Marcel Proust individualist excesiv, S. Freud sexualist, toţi admiţând valoarea unui singur principiu. Ca şi toţi ceilalţi. Funcţia spirituală a judaismului este monovalentă.

---

1. V. Loc. cit. pag. 153.

Funcţia spirituală a complexului cultural greco-latin este polivalentă.

„Aproape toate naţiunile au avut alăturea de dogmele lor religioase, o filosofie, o morală, o literatură: pentru Israel, religia a fost în acelaşi timp o etică şi o metafizică, ea a fost mai mult decât atât: ea a fost o lege". [1]) Iată cauzele permanente ale monoteismului, materialismului, monismului şi egalitarismului revoluţionar judaic.

Orgoliul şi exclusivismul evreilor purcede din cărţile sfinte. Israelul nu renunţă la aceste cărţi, la învăţătura lor, cum vreţi dar să trăiască în pace cu celelalte popoare? Susceptibilitatea protestatară amplifică, exagerează, dă proporţii de prăpăd biblic unor simple ciocniri de idei sau chiar tendinţelor de acomodare. Se presupun şi se susţin reciproc adâncind cât mai mult prăpastia conflictului. Impăcarea trebue să vie dela evrei. Exodul scriitoriilor evrei din Germania, dintre care unii de oarecare talent, subliniază posibilităţile unui antisemitism modern mult mai feroce, pentrucă el atinge substanţial spiritualitatea Israelului. Bernard Lazare recunoştea mai de mult că „Schopenhauer şi Marx nu reprezintă numai ei singuri antisemitismul filosofic. Toată metafizica germană combate spiritul evreesc pe care-l consideră esenţial deosebit de spiritul german". [2])

In literatură, filosofie sau în artă, evreii au de ales între individualismul excesiv cu toate consecinţele lui, şi între normele polivalente ale echilibrului greco-latin prin integrarea în realitatea tangibilă. Freamătul nostalgiei revoluţionare, nihilismul metafizic, goana după noutate, optimismul

1. V. Id. loc. cit. Pag. 120.
2. V. Id. loc. cit. pag. 71.

materialist, denunţă o mentalitate periculoasă de care ne ferim.

Problema pentru noi, nu se pune deocamdată pe planul preocupărilor culturale. Noi nu avem scriitori evrei de talentul şi fecunditatea lui Marcel Proust, Stefan Zweig sau Th. Mann. L-am văzut pe Gherea care s'a definit materialist în critică şi marxist în politică. Poate vor fi alţii în germenii viitorului. De aceea anticipăm. Şi pentrucă suntem în prefaţa numai a unei bătălii literare, aş vrea să văd pe scriitorul evreu care se inspiră din duhul lui Mihai Eminescu: care ia operele lui drept criteriu de artă literară. Care să înţeleagă svâcnirea robustă a românismului din poezia lui şi să se apropie astfel de sufletul şi de sensibilitatea lui, care în sfârşit, pune sub pernă articolele politice ale marelui rapsod naţionalist, şi doarme liniştit, fără a avea tresăriri de coşmar. Aş vrea să văd un evreu care se integrează culturii româneşti, şi purcede din Ion Neculce, din B. P. Hasdeu, din Mihai Eminescu, din Cezar Petrescu şi N. Iorga. Un evreu constructiv care se socoate la el acasă pentrucă nu-l deosebeşte nimic de toţi aceşti exponenţi ai românismului. Un evreu care să trăiască în fruntariile neamului românesc: să se integreze în istorie, să sufere şi să se bucure alăturea de noi, care în sfârşit să ia criteriile noastre de viaţă organică şi sufletească drept ale sale proprii, fără nicio deosebire. Atunci când vom afla evreul care să uite că noi suntem români şi el evreu, care s'a integrat substanţial în viaţa şi în lumea noastră, atunci, în faţa unui singur caz concludent, vom face tabula rasa peste tot ce am scris aici.

Mă cuprinde din toate părţile elocvenţa tăcerii...

Şi acum, trageţi cortina şi începeţi nimicirea prin tăcere, boicotul laş, intriga sau şoapta stu-

pidă a calomniei. Imi este indiferent. Antipatia şi compătimirea mea vă cuprinde pe toţi. Dar dacă vreţi să pătrundeţi în cultura românească, nu uitaţi un lucru: în faţa voastră se ridică întocmai ca un criteriu absolut de judecată Ion Neculce, Mihai Eminescu, Ion Creangă, N. Iorga, ctitori de limbă şi cârmaci ai sensibilităţii româneşti.

In concluzie precizez: Evreii din romanul lui Mihail Sebastian sunt mult deasupra românilor. Evreii sunt sionişti, marxişti, revoluţionari şi unul singur, ungur, asimilist. Românii sunt antisemiţi. Textele sunt probatorii.

NICOLAE ROȘU

ORIENTĂRI IN VEAC

EDITURA „CUGETAREA"